

cessario immutabilis perseverat. Item si aliquid quando habet relationem causæ ad tale objectum, necesse est, ut ab æterno illam habuerit, quia non potest de novo in illo insurgere, imo licet dicatur habere indifferentiam quamdam, quatenus objectum illud absolute spectatum potuit esse, vel non esse, nihilominus in hoc habet quamdam necessitatem, quia eo ipso quod objectum veritatem aliquam habet, necessario divina scientia ad illud terminatur, quatenus verum est. Quia intellectio divina in se non est formaliter libera quoad exercitium, quia hoc non pertinet ad perfectionem, sed ad potentialitatem et limitationem. Neque etiam est libera quoad specificationem, quia semper cum evidentia iudicat de re, sicut est et in illa intuetur omnem habitudinem præteriti, vel futuri, quam in ordine ad suam propriam mensuram habitura est. Et hinc etiam provenit, ut illa scientia Dei in se invariabilis sit, licet res ipsæ variabiles sint. Hic autem pullulat iterum difficultas supra tractata, cur hæc scientia sine sui mutatione non possit habere novum respectum ad objectum, seu rem existentem, quem ab æterno non habuerit, cum mutatio non fiat propter solum respectum rationis, sed hoc satis tractatum est in capite tertio, libro secundo, et in locis ibi citatis.

17. *Variae quaestiones oriuntur.* — Adhuc vero supersunt in hac assertionem plures et graves quaestiones, in quibus præcipua huius materiae difficultas versatur. Prima est. Quomodo cognoscat Deus futura contingentia antequam sint. Secunda. Quomodo cum illa scientia infallibili stet contingentia rerum et libertas arbitrii. Tertia, an cognoscat etiam contingentia, quæ futura essent, si hæc vel illa conditio poneretur. Quarta. Quomodo illa cognoscat. Sed de hac materia duos libros inter alia Opuscula scripsi, et duas quaestiones primas, quanta potui diligentia, tractavi: neque illis nunc aliquid addendum occurrit. Aliæ vero duæ quaestiones in secundo libro tractatæ sunt. Et quoniam illæ in majori controversia versantur, possent fortasse de novo addi non pauca de illarum materia dici. Sed quoniam de tota illa controversia Apostolicæ sedis iudicium expectamus, ideo nihil in hoc opere addendum duximus, sed sententiam, quam ibi secuti sumus, ubi necessarium fuerit, tanquam veram supponemus. Ultima quaestio hic esse potest, an Deus cognoscat infinita, sed de illa etiam in præsentem nihil dicam, vel quia non potest esse quaestio de re, sed de nomine, quæ pendet ex quaestione, an possit Deus facere in-

finitum in actu, vel certe quia si quaestio referatur ad scientiam visionis tractata est a nobis de Anima Christi in 1 tom. 3 part., disp. 26, sect. 3. Et quoad hoc eadem est ratio de scientia increata et creata animæ Christi, quia supponimus, videre Christi animam in Verbo omnia, quæ Verbum ipsum videt scientia visionis. Si autem tractatur quaestio de scientia simplicis intelligentiæ, vel cum eadem proportionem definienda est, vel si quid habet peculiare, pendet ex his, quæ de omnipotentia Dei et infinitate objecti ejus dicemus.

CAPUT IV.

AN SCIENTIA DEI PRACTICA SIT ET CAUSA RERUM; UBI DE VARIIS NOMINIBUS DIVINÆ SCIENTIÆ.

1. *Variae divisiones divinæ scientiæ.* — Hactenus consideravimus divinam scientiam solum, ut speculativa est, nunc oportet breviter de illa dicere quatenus causa rerum et operativa est. Consequenter vero necessarium est, exponere, quomodo divina scientia dividatur in practicam et speculativam, ubi oportebit etiam de aliis divisionibus ejus dicere. Quamvis enim divina scientia una et simplicissima sit in se, tamen ob multitudinem rerum quæ sub illam cadunt et varia munia, quæ in illa considerari possunt, distinguitur a nobis variis modis, secundum conceptus nostros inadæquatos, ut illam modo nostro considerare possimus. Atque has divisiones illius scientiæ sufficienter tractavi in dicta disp. 30 Metaphysicæ, sect. 15. Et ideo solum hic illas insinuabo, quantum necesse est ad explicandum punctum propositum, quod ibi omissum est, quia magis erant theologicum.

2. *Prima divisio.* — Ex parte igitur rerum cognitarum, potest dividi primo divina scientia in scientiam Dei et creaturum, quæ divisio ex dictis in præcedentibus capitibus satis constat: dividitur subinde in scientiam simplicis intelligentiæ et visionis.

Secunda divisio. — Quæ alias dici possunt abstractiva et intuitiva. In qua divisione non subdividuntur proprie membra prioris divisionis. Nam scientia visionis esse potest de Deo ipso et de creaturis. Nam scientia visionis dicitur illa per quam videntur res existentes, vel futuræ in qualibet duratione reali secundum actualem existentiam exercitam cum omnibus conditionibus existentiae, ut aiunt, et hoc modo videt Deus seipsum et divinas personas, atque omnia etiam creata, quæ aliquando futura sunt.

Diverso tamen modo in hoc, quod respectu Dei illa scientia est omnino necessaria, nec potest esse nisi intuitiva, ut infra libro nono, de Trinitate magis declarabitur. Respectu vero creaturarum scientia visionis, ut visionis et intuitiva est, non est absolute necessaria, sed solum ex suppositione objecti futuri, ut capite præcedenti tactum est, et latius in libris de scientia Dei futurorum contingentium. At vero scientia simplicis intelligentiæ, quæ abstractiva est, quia abstrahit ab actuali existentia objecti sui, solum habet locum circa creaturas, quia omnes et solæ creaturæ non includunt essentialiter ipsum esse existentiae actualis, et ideo possunt quidditative cognosci secundum suas essentias et ut possibles sunt, etiamsi non videantur existentes. Et hæc vocatur cognitio per simplicem intelligentiam et abstractivam, quia non terminatur ad res, ut actualiter existentes. Est autem scientia, ut terminatur ad res possibles simpliciter necessaria, quia possibilitas creaturarum necessaria est, ut in dicto libro nono de Trinitate latius dicturi sumus. Insinuabat autem de hoc loco quaestio, ad quod ex his membris revocatur scientia conditionalium contingentium, sed de hac re in libro secundo de illa scientia satis dictum est.

3. *Alia divisio.* — Hinc ulterius dividi potest scientia in practicam et speculativam, nam divina scientia utramque rationem eminentissime complectitur, propter quod non solum sapientia et scientia, sed etiam prudentia et ars perfectissime vocatur. Sumitur autem hæc distinctio etiam ex objectis. Nam scientia speculativa dicitur quæ sistit in cognitione veritatis, etiamsi non sit de re, quam sciens possit operari, scientia vero practica et est de re operabili, et est principium operandi res cognitæ, quantum est ex se. Deus autem et contemplatur scientia sua omnem veritatem, et per eandem cognoscit omnia, quæ operari potest, habet ergo scientiam speculativam et practicam.

4. *Dubium.* — Ex qua doctrina videbatur per se manifestum, scientiam Dei non posse habere rationem practicæ scientiæ, ut de Deo ipso est, quia ut sic, non est de re operabili a sciente. Nihilominus tamen hoc videtur in dubium revocasse Scotus in 4 q. Prologi ad 4. Quia licet Deus non sit operabilis a se, est amabilis a se, et hoc videtur esse satis ad scientiam practicam, non quæ sit per modum artis, sed quæ sit saltem per modum prudentiæ. Nam dictamen hoc, *amandus est Deus* practicum et prudentiale est, et hoc habet Deus circa se ip-

sum. Sicut visio beatifica dici potest practica cognitio, quatenus dicitur Deum esse amandum.

5. Sed nihilominus dicendum est, scientiam Dei, prout versatur circa ea, quæ sunt intra Deum, nullo modo esse practicam, ut docet D. Thomas, d. q. 14, art. 16, actandem fatetur Scotus in eadem q., § *Si objiciatur*. Ratio ejus est, quia in Deo intellectus non est regula voluntatis. Alii reddunt rationem, quia licet scientia, quam Deus de se habet amorem excitet, ille amor non est operatio. Quantum hæc rationes valeant, ex dicendis constabit. Ego igitur censeo, propriam rationem esse, quia ille amor non est liber, sed omnino naturalis, praxis autem proprie non est nisi ubi est dominium actionis, ut constat ex usu omnium, et ex his quæ de practico et speculativo disseruimus, disp. 44 Metaphysicæ, sect. 13, a n. 19. Confirmatur, quia amor, quo Deus se diligit, non est a prudentia, quia naturalis est, nec ab arte ob eandem rationem, et quia non est proprie opus, ergo. Tandem quis dicat productionem Spiritus sancti esse ex dictamine practico intellectus Divini? Igitur licet ille amor sequatur nostro modo intelligendi ex cognitione, tanquam ex conditione proponente objectum, hoc non satis est, ut illa cognitio practica dicatur. Nam ex speculatione, vel visione rei pulchræ sequi potest delectatio, vel amor, et non propterea est praxis, quia illa affectio voluntatis sequitur ex vi objecti, et consideratio intellectus non inducit modo practico, ut consulendo, præcipiendo, vel alio simili, sed est conditio requisita propter naturalem subordinationem talium potentiarum.

6. *Corollarium.* — Secundo videtur ex dictis inferri satis evidenter, Divinam scientiam, prout versatur circa creaturas esse practicam. Tum quia voluntas divina circa creaturas libere versatur, unde potest per rationem practicam suo modo dirigi. Tum etiam, quia potest Deus creaturas producere et scit, quomodo a se fieri possunt, ergo cum ab ipso fiant, per illam scientiam effectio earum dirigitur, ergo scientia illa practica est, nam hæc sunt munia scientiæ practicæ. Nihilominus Scotus, dicta q. 4 Prologi, § *Tertius articulus* et in 1, d. 38, q. 1, negat illam scientiam esse practicam: supponit enim habitum practicum proxime versari circa voluntatem, putat autem scientiam Dei non posse practice versari circa voluntatem, etiam quoad liberos effectus. Tum quia intellectus in Deo non est regula voluntatis, sed ipsa sibi regula est. Tum etiam, quia ante determinationem liberam voluntatis di-

vinæ, non præcedit dictamen in intellectu, hoc esse faciendum vel amandum.

7. *Divina scientia duplici modo est practica.* — Sed negari profecto non potest, quin divina cognitio duplici ratione practica sit, uno modo per modum prudentiæ, alio modo per modum artis. Per modum prudentiæ respectu ipsiusmet voluntatis divinæ quoad actus liberos, ut sic, seu quoad determinationes eorum. Qui enim negari potest actus illos esse prudentissimos, et ut tales fuisse a Deo præcognitos et præjudicatos, prius ratione, quam sint, secundum liberam determinationem. Nam quod illi actus sint honestissimi et conformes divinæ bonitati manifestum est. Quod vero præjudicentur, ut tales prius ratione, quam determinentur, etiam videtur clarum, quia scientia illa naturalis est et naturalia sunt priora liberis. Ergo ante liberam determinationem antecedit in scientia Dei hoc iudicium, *velle hoc vel illud rectum erit secundum prudentiam, liberalitatem, vel justitiam*, ergo tale iudicium recte dicitur practicum et prudentiale, ita loquitur Scriptura, Proverb. 3: *Dominus sapientia fundavit terram, stabilivit celos prudentia*; Jer. 10 et 15: *Qui fecit terram in fortitudine sua, preparat orbem in sapientia sua, et prudentia sua extendit celos.*

8. Quapropter quod Scotus sumit, ante liberam determinationem voluntatis non antecedere hoc iudicium ordine rationis, falsum est. Quia etiam de divina voluntate verum est, non posse ferri in incognitum, ideo enim processio Spiritus sancti posterior origine est processione filii. Supponitur ergo cognitio ad liberam Dei determinationem, illa autem est cognitio perfecta de objecto et actu, et omnibus circumstantiis ejus, ergo est iudicium de tota convenientia ejus. Quod vero Cajetanus, 1 p., quæst. 14, art. 16, significat, illud divinum iudicium non esse practicum, prout antecedit divinam voluntatem, sed prout per illam determinatur ad opus, simpliciter non videtur verum; quia opus consilii et prudentiæ practicum est, etiam prout antecedit electionem. Neque hinc sequitur per tale iudicium determinari divinam voluntatem ad unum et sic tolli divinam libertatem, cum iudicium illud naturale sit. Nulla enim est illatio, quia per iudicium illud non proponitur bonum creatum vel creabile, ut necessarium simpliciter, neque ut continens omnem rationem boni, et ideo non infert necessitatem voluntati Divinæ, ut ad illud amandum determinatur, et ideo dicitur *omnia operari secundum consilium volun-*

tatis suæ, ut in relectione super hæc verba late tractavi. Neque de ratione iudicii practici est, ut ita determinet voluntatem, sed solum ut ex se aptum sit, et quod ex modo suo ad hoc tendat.

9. At vero per modum artis est Divina scientia practica, in ordine ad operationem ad extra, quia cognoscit non solum quasi speculando et contemplando quidditatem et proprietates earum, sed etiam cognoscendo modum quo fieri debent, quod est proprium illius scientiæ practiciæ, quam factivam vocant, et est propria et propriissima ars. Et ita etiam de divina sapientia dicitur in Scriptura, quod est *Omnium artifex*, Sap. 7 et 8: *Quis illorum quæ sunt, magis quam illa est artifex?* Unde ubicumque in Scriptura docetur, Deum per sapientiam suam omnia fecisse, Psalm. 103: *Omnia in sapientia fecisti*, et similibus, ostenditur divinam sapientiam sub ea ratione et practiciam scientiam et artem esse. Per omnes enim has voces significatur aliqua ratio formalis, quæ perfectionem dicit sine imperfectione in genere cognitionis, seu scientiæ, et ideo optima ratione Deo, ac Divinæ scientiæ tribuuntur.

10. *Dubium.* — *Prima opinio.* — Sed quæri hic potest, an hæc divina scientia sit practica prout est scientia simplicis intelligentiæ, vel prout est scientia visionis. Quidam enim sentiunt hoc posteriori modo esse scientiam practiciam, quia ita insinuat D. Thomas, dicta q. 14, art. 16. Nam scientia practica est, quæ ordinatur ad opus, scientia autem simplicis intelligentiæ, ut sic non ordinatur ad opus, sed scientia visionis: ergo.

Secunda opinio. — *Rejiciuntur hæc duæ opiniones.* — Alii volunt, scientiam practiciam nullam esse ex illis, sed esse peculiarem scientiam, quæ dicitur approbationis. Alii denique dicunt, nullam ex his esse, quia non est per modum cognitionis, sed imperii. Sed hæc omnes opiniones falsæ sunt. Et incipiendo ab ultima, infra libro primo, de Prædestinatione ostendam, non esse in Deo tale imperium distinctum a iudicio de agendis. Et in penultimo capite hujus libri dicam, Deum non operari immediate res ad extra per aliquem actum intellectus, sed per voluntatem et potentiam exequentem. Denique in Divina scientia nullus actus cogitari potest nisi per modum cognitionis et quidquid aliud fingitur, sine fundamento est, et explicari non potest.

11. Unde etiam scientia approbationis vera cognitio est, et ad scientiam visionis applicari solet, licet secundum quemdam modum possit

attribui scientiæ simplicis intelligentiæ: quatenus includit hæc scientia approbationis actum aliquem voluntatis, vel ordinem ad illum. Declaratur, nam imprimis includit hæc scientia, quod sit cognitio, alias scientia non est: addit vero, quod sit de re, quæ Deo placet. Unde proprie censetur explicari per illa verba Gen. 1: *Vidit Deus cuncta, quæ fecerat, et erant valde bona.* Quam scientiam fuisse visionis constat, est ergo scientia approbationis, quædam scientia visionis, qua Deus novit ea, quæ sibi placent, seu in quibus ipse complacet, ut loquitur Paulus ad Rom. 11, cum ait: *Non repulit Deus plebem suam, quam præscivit*, ut sæpe exponit Augustinus. Propter quod dixit Hieronymus in id Abac. 1: *Mundi sunt oculi tui, ne videant malum.* Ideo dici Deum ignorare malum, quia non libenter videt illud, ergo e converso quæ videt libenter et complacendo in eis cognoscere, scientia approbationis dicitur. Unde quia Deus non dicitur proprie complacere, nisi in his, quæ facere ipse decrevit, ideo hæc scientia approbationis scientia visionis est. Si tamen consideremus, etiam Deum scire multa apta, ut ab ipso approbarentur si fierent, vel quæ approbari ab ipso possent, si ea vellet, seu, quæ per simplicem affectum approbat, licet ea facere non decernat. Ideo sub his considerationibus etiam in scientia simplicis intelligentiæ intelligi potest scientia approbationis. Unde, eo modo quo scientia practica potest esse in scientia simplicis intelligentiæ, aut visionis, potest etiam esse scientia approbationis practica et speculativa.

12. *Scientia simplicis intelligentiæ sub una ratione est speculativa, sub alia practica.* — Addo igitur ulterius, scientiam, simplicis intelligentiæ creaturarum, licet sub una ratione speculativa sit, sub alia optime dici practiciam. Patet primum, quia habet totam illam speculationem naturarum creabilium, quæ in scientia maxime speculativa spectari potest. Unde ex se, et ex ratione sua, speculativa est. Secundum etiam probatur, quia est scientia de re operabili ab ipso sciente, et modo operabili ab eodem, quia novit Deus per illam scientiam quomodo erat creandus mundus, et quomodo esset recte gubernandus, quæ scientia practica est, essetque talis, etiam si Deus decrevisset nec creare mundum, nec gubernare. Nam, ut scientia sit practica (ut ex Metaphysica constat) necesse non est, ut a sciente applicetur ad opus, sed satis est quod de se directiva et regulativa sit operis, quatenus est de re operabili, ut talis est, id est modo, operabili, seu os-

tendendo modum, quo res faciendæ est, si artifex voluerit.

13. *Scientia visionis per se non est practica.* — At vero scientia visionis per se non est practica, sed est quædam intuitio, seu quasi experimentalis visio. Unde si consideretur in Deo, quatenus terminatur ad res actu existentes, supponit effectiorem eorum, unde, ut sic, non facit illas. Si vero consideretur, ut de futuris est, etiam supponit futuriorem earum et ex parte Dei supponit voluntatem aliquam, sine qua illæ res non possunt esse absolute futuræ. Non est ergo scientia visionis practica, maxime per modum artis. In ordine vero ad prudentiam et ad iudicium de agendis, seu vitandis libere, potest suo modo conducere eo modo, quo experientia et memoria, vel præiudicium de futuris solet ad prudentiam conferre. Non tamen propterea talis scientia dici potest proprie practica, sed conditio quædam antecedens et necessaria ad prudentiam. Sic enim omnis notitia practica in aliqua speculativa fundatur vel secundum rem, ut in nobis, vel secundum rationem, ut in Deo.

14. *Scientiam Dei esse causam rerum omnium.* — Ultimo ex dictis constat, scientiam Dei esse causam rerum, quatenus practica est. Patet, quia Deus operatur omnia per sapientiam suam, ut Scripturæ docent, quæ satis allegatæ sunt (est enim res clara) sed non est causa, nisi ut est operativa, ergo ut est practica, est causa rerum. Quomodo autem causet, dicemus, capite sexto, agendo de potentia. Nunc solum dicimus, concurrere ad rerum effectiorem duobus modis prædictis: primo per modum prudentiæ, nam scientia illa non operatur nisi per voluntatem, ergo prius ratione intelligitur, inducere voluntatem ut hoc, vel illud operari velit, et sub hac ratione habet rationem prudentiæ. Deinde post voluntatis determinationem dirigit actionem per modum artis, ostendens modum, quo res faciendæ sunt.

15. Unde etiam constat, an esse causam rerum conveniat scientiæ simplicis intelligentiæ an visionis. Nam esse causam per modum artis habet, ut est scientia simplicis intelligentiæ applicata per voluntatem. Ex se enim solum habet, ut sit causa veluti in actu primo, id est, causativa, quod etiam habet circa possibilita, quæ nunquam erunt. Quod vero sit causa in actu, non habet sine applicatione voluntatis, ejus vero causalitas præintelligitur ante scientiam visionis, nam hæc videt res, ut jam factas, vel futuras. At vero quoad iudicium prudentiale et quasi consilium distinguendum est.

Nam si consideretur ante omne decretum liberum voluntatis Dei, sic etiam pertinet ad scientiam simplicis intelligentiæ, quia illud iudicium est omnino naturale et dicitur esse causa quantum est ex se, seu sufficiens in suo genere, non tamen efficaciter et in actu secundo, nisi accedat decretum voluntatis, quod liberum est, non obstante illo iudicio. Si vero consideretur aliquod particulare iudicium de aliquo agendo, seu eligendo ex præsuppositione prioris decreti, sic potest interdum pertinere ad scientiam visionis, quatenus illud dictamen simpliciter liberum est, licet ex suppositione sit necessarium. Et hæc sufficiunt de hac scientia practica, quatenus proxime refertur ad voluntatem Dei, et habet rationem prudentiæ, seu consilii, quia præter ea, quæ de voluntate dicemus, nihil difficultatis circa illam occurrit, et videri etiam possunt multa, quæ de hac re diximus in Relectione citata. De eadem vero scientia, quatenus habet rationem artis nonnulla dicenda supersunt. Quæ in sequenti capite tractabuntur.

CAPUT V.

AN IN DIVINA SCIENTIA PRACTICA SINT IDEÆ
CREATURARUM OMNIUM, ET QUOT,
QUARUMCUMQUE RERUM SUNT.

1. Materiam hanc tractat D. Thomas 1 p., q. 15, per totam, et alii Scholastici in 1, d. 35 et 36, et Alensius 1 p., q. 23. Verumtamen ea, quæ in hac materia præcipua esse videntur in disp. 15 Metaphysicæ, sect. 1, a nobis tractata sunt, quæ hic repetenda non sunt, et ideo in hoc capite breviter materiam hanc poterimus expedire, quæ necessaria est ad complementum doctrinæ traditæ in capite præcedenti, et ideo non est hic omnino prætermissa. Quinque vero præcipua esse videntur, quæ de Ideis tractari solent, videlicet: An sint, ubi sint, quid sint, quarum rerum sint, et quot sint, possumusque sextum addere, nimirum, quam causalitatem habeant.

2. *Ideas esse.* — Prima tria puncta late sunt tractata dicta sectione prima, et ideo hic pro certo statuimus imprimis Ideas esse, quia idea nihil aliud significat, quam exemplar ad cuius imitationes artifex operatur, ostensum autem est, Deum operari, ut supremum artificem, oportet ergo ut suas ideas habeat. Quas proinde oportet esse increatas, æternas, immutabiles et invisibiles, ut notavit Augustinus, lib. 83, quæst. 46. Quia si ideæ divinæ essent creatæ,

per alias ideas creari deberent, et sic, vel in infinitum procedendum est, vel sistendum est in increatis, quod si increatæ sunt, illæ solæ sunt ideæ divinæ, nam quidquid, per illas fit, magis erit ideatum, quam idea; sunt ergo increatæ, ergo immutabiles, æternæ et invisibiles. Unde aliqui existimant de his fuisse locutum Paulum ad Hebræos 11, cap., cum dixit: *Fide intelligimus aptata esse sæcula verbo Dei, ut ex invisibilibus, visibilia fierent*, id est, ut res, quæ in suis ideis erant invisibiles, ex illis ut ex exemplaribus fierent visibiles per creationem. Qui sensus probabilis est, licet non desint alii. Nam Chrysostomus, hom. 22, in ad Hebr. exponit: *Ex invisibilibus*, id est, non entibus, seu ex nihilo, Anselmus autem ibi, cum prius explicasset illa verba de formatione orbis ex materia invisibili et informi, prius ex nihilo creata, subjungit: *Vel ex invisibilibus facta sunt visibilia, id est, ex intellectuali mundo, visibilis, invisibilis enim mundus in sapientia Dei erat et ad illius imitationem factus est iste visibilis.* Quam expositionem ibi D. Thomas, lect. 2, locupletat, et solam illam assignat. Esto vero non habeatur hæc assertio expresse in Scriptura, tamen ex his, quæ docet fides de modo operationis ad extra, tam evidentem colligitur, tamque communi consensu Patrum et theologorum recepta est, ut in dubium revocari non possit.

3. *Ideas divinas esse in Deo ipso.* — In secundo puncto certum est, ideas divinas esse in Deo ipso, quod adeo affirmat Augustinus, l. 83, quæst. 46, ut dicat: *Sine impietate negari non posse*, et l. 5, Gen. ad litter. cap. 14, et tract. 1, in Joan. in hunc modum intelligit verba illa: *Quod factum est, in illo vita erat*, distinguit enim hanc totam sententiam a præcedentibus et exponit, *Omnia quæ facta sunt*, prout sunt in Deo per ideas, *esse ipsam vitam*, et rationem increatam sapientiæ Dei, quæ est vita per essentiam. Quam expositionem Beda, Rupertus, divus Thomas et alii sequuntur. Est autem tantum probabilis, nam ille locus aliis modis legitur et exponitur probabiliter. Sequitur vero hæc assertio ex priori necessaria illatione, quia extra Deum nihil est increatum, invisibile et æternum.

4. Et ita improbat facile error Platoni attributus de Ideis realibus separatis ab individuis et in suo proprio et specifico esse subsistentibus. De quo hic plura dicere non est necesse, tum quia et per se omnino incredibile est et jam est antiquatus: tum etiam quia

in citato loco Metaphysicæ, et in disp. 6, sect. 2, tractando de universalibus sufficienter hæc res expedita est.

5. *Error Vuicleffi.* — Per hanc etiam resolutionem improbat facile error tributus Vuicleffo et impugnatus a Vualdense, tom. 1, c. 5 et 8, quatenus dicebat creaturas secundum esse ideale esse aliquid æternum et distinctum ab esse Dei. Hic enim error intellectus in hoc sensu, quod extra Deum habeant ideæ aliquid esse reale verum et æternum, contra fidem est, et illum sufficienter impugnavi in Metaphysica, disp. 31, sect. 2, valde autem dubito, an illa hæresis in mentem alicujus venerit. Nam, ut ibidem Vualdensis refert, Vuicleffus potius errabat vocando creaturas DEUM, quia sunt in Deo secundum esse ideale, quod magis pertinet ad ineptum et erroneum modum loquendi, quam ad rem ipsam: et ideo necesse non est in hoc immorari. Maxime, quia in Concilio Constantiensi, sess. 18, ubi errores Vuicleffi referuntur, nihil de hoc dicitur, et in sess. 15, cum proponuntur errores Joannis Huss, inter alios ponuntur hæc propositiones: *Quodlibet est Deus, qualibet creatura est Deus, ubique omne ens est, cum omne ens sit Deus.* Et postea illarum mentio non fit, cum referuntur articuli damnati. Quia forte non constitit, illas asservisse, vel quia solum errabat appellando absolute et simpliciter ideas Divinas nominibus creaturarum, cum constet creaturas non esse in Deo formaliter, et ideo nec creaturas simpliciter posse vocari Deum, nec Deum creaturas, licet cum addito, creatura secundum esse quod habet in Deo, sit Deus, ut Augustinus et sancti loquuntur, et in sequenti puncto explicabitur.

6. *Variae opiniones.* — *Prima opinio.* — Circa tertium punctum, quid sit idea, variae sunt opiniones scholasticorum. Nam quidam dicunt esse ipsas creaturas, quæ in tempore fiunt, prout præcedunt ex æternitate in mente Dei, non formaliter, sed objective.

Secunda opinio. — Alii dixerunt esse divinam essentiam cognitam, ut participabilem a creatura. Alii, esse ipsummet Verbum divinum, seu formalem conceptum essentialem, quem Deus habet de creaturis, ut possibilibus.

Tertia opinio verior est. — Et hanc ultimam sententiam, veram existimo, quam in citato loco late probavi et auctoritate etiam confirmavi; eamque aperte docent Augustinus, Anselmus et D. Thomas, locis proxime citatis. Et ratio breviter est, quia Idea nihil aliud est quam exemplar artificis, cui opus suum facit

conforme. Deus autem non intuetur extra se aliquid, ut ad illius imitationem operetur, sed in se habet totam rationem efficiendi, sive exemplarem, sive productivam. Item per ideas omnes intelligunt aliquam veram rem, distinctam ab ea, quæ fit, res autem ut possibilis objecta menti Dei, extra Deum non est aliquid reale actuale, neque aliquid distinctum vere a creatura, quæ fit. Denique creatura, ut sic objecta, non potest dici æterna, immutabilis et alia quæ divinis Ideis attribuuntur. Non est ergo idea tantum objective in Deo, sed vere, ac realiter. Rursus per ideam omnes intelligunt formam, quæ repræsentet aliquo modo et fit per modum imaginis, hoc autem non convenit proprie essentiæ divinæ, nisi ratione formalis conceptus, quem habet de creaturis, ille ergo conceptus, ut repræsentat creaturas factibiles, est idea. An vero necesse sit, ideam esse cognitam proprie, et ut quod, parum in præsentem refert, nam etiam hoc habet illa formalis cognitio, seu scientia Dei, quatenus se ipsam scit perfectissimo modo, ut supra dictum est, et latius in dicto loco Metaphysicæ, ubi hæc omnia latissime sunt explicata.

7. *Corollarium.* — Atque hinc constat, ideas propriissime pertinere ad scientiam practicam, quam Deus habet de creaturis. Quia nihil magis ad scientiam pertinet, quam conceptus ille formalis, qui de re cita formatur, nam per illum formaliter repræsentatur et cognoscitur. Sed in hoc conceptu sunt ideæ, vel potius hic conceptus, ut est de tali, vel tali creatura, est idea, ergo idea in divina scientia, vel potius, est ipsa scientia. Rursus illa scientia est de creatura quatenus a Deo fieri potest, et est velut ars, per quam sit, est ergo scientia practica, ergo ideæ in scientia Dei sunt, ut habet rationem artis, seu scientiæ practicæ factivæ.

8. *Animadversio.* — Solum est observandum circa has voces, *Idea, Ratio et Exemplar*, esse in usu illarum aliquam varietatem, quam distinguit D. Thomas, dicta quæst. 15, art. 3, et significat, ideam esse quasi commune nomen significans eandem rem, quæ et exemplar et ratio esse potest: exemplar, in quantum est ratio factiva alicujus, ratio vero, in quantum est principium formale, quo talis res cognoscitur. Addit vero, nomen exemplaris significare habitudinem ad res faciendas, sicut nomen providentiæ, vel prædestinationis et ideo exemplaria proprie non esse in Deo nisi respectu earum rerum, quas aliquando est effecturus. Rationes vero rerum, tam de rebus aliquando futuris, quam de possibilibus nunquam futuris,